Tendens
Kultur

Fra Tutankhamon til Iron Maiden

Vårt syn på Egypt er formet av en fargesprakende billedstrøm som skjøt fart på 1800-tallet og forener kultur og historie, politikk og teknologi. Nå stiller Historisk museum den ut.

←
Kåre Bulie
Kritiker og spaltist

I D2 skriver han om kunst, populærkultur, arkitektur og design.

I FØRSTE HALVDEL av 1920-tallet reiste et egyptisk oldtidstempel seg i ørkenen i California. Cecil B. DeMille skulle regissere det bibelske storverket «De ti bud», og filmskaperen bygget omgivelser som var faraoer verdig – dobbelt så dyre som budsjettet tilsa. Pyramider, obelisker, kolosser og sfinxer gjenskapte deler av sagnomsuste egyptiske destinasjoner som Abu Simbel, Luxor og Karnak i den nye verden. Et tresifret antall dyr og et firesifret antall mennesker skapte liv – og film – blant dem. «Tusen bygningsarbeidere deltok i produksjonen av filmsettet i Californias ørken. Byen til Ramses II, som veide 500 tonn, ble skapt i Hollywood og lastet på tog til Guadalupe», skriver Eirik Stokke i boken «Images of Egypt».

Utgivelsen følger utstillingen «Egypt i bevegelse», som i høst vises på Historisk museum i Oslo. Av de mange fascinerende bidragene er et objekt fra ørkenen i USA blant de mest oppsiktsvekkende: den nylig utgravde gipsfoten til en sfinx som stammer fra DeMilles filminnspilling. Den er plassert foran et klipp fra «De ti bud» og minner publikum om hva et fornminne, og en arkeologisk utgraving, også kan være.

Den eksentriske gjenstanden er en passende inngang til en utstilling med tittelen «Egypt i bevegelse». Ordene dekker både at det er tale om objekter i bevegelse – fra Afrika til Europa og USA, for eksempel – og at det er tale om et vestlig bilde av Egypt i stadig utvikling. DeMilles film er bevis på at bildene av landet og dets fortid på 1920-tallet var blitt så tallrike at Egypt hadde oppnådd en prominent plass også i populærkulturen.

Selv om historien utstillingen forteller, på én måte starter mange hundre år før Jesu fødsel, konsentrerer den seg om hvordan nye reisevaner og ny teknologi på 1800-tallet var med på å bringe bildet av Egypt ut til langt større deler av Vestens befolkning enn før. Overgangen fra det attende til det nittende århundre er særlig viktig: Napoleons gigantomane felttog i Egypt, og den påfølgende konflikten med England, var avgjørende for fremveksten av det bildet av det nordafrikanske landet som på noen måter fortsatt holder stand i Europa.

SVIR. For en som er vokst opp med «Asterix og Kleopatra»-albumet og de skumle mytene om Tutankhamons grav, er «Egypt i bevegelse» en svir. Utstillingens gamle trykk av templer og sfinxer er sterkt fantasieggende. Samtidig kombinerer prosjektet en formidabel rekke kunnskapsdisipliner: så vel bok- og teknologihistorie som utstillings-, kunst- og arkitekturhistorie. Det beveger seg med letthet mellom det nye og det gamle, det høye og det lave, og viser hvor nært knyttet kultur har vært til politikk – både i egyptisk oldtid og i vestlig etterkrigstid. Særlig når man leser i den kunnskapsmettede katalogen, trer de mangfoldige forbindelsene «Egypt i bevegelse» peker på, frem.

Nok et fascinerende objekt i utstillingen er «Selket», en vakker, forgylt skulptur som er en gjenskapning fra 1976 av en original fra det fjortende århundre før Kristus som ble funnet i Tutankhamons grav. Verket ble skapt for å finansiere «Treasures of Tutankhamun», prosjektet som turnerte i USA sent på 1970-tallet og ble skoledannende for den såkalte blockbusterutstillingen.

Den egyptiske gudinnefiguren i porselen har selskap av en tallerken i samme materiale fra 1811. Den er del av et servise som Napoleon bestilte, og motivet – en tempelruin – er hentet fra boken «Voyage dans la Basse et la Haute Égypte pendant les campagnes du général Bonaparte», som ble utgitt ni år tidligere.

Selv om det er til stede bare indirekte, spiller dette storverket en sentral rolle i prosjektet – sammen med det enda større «Description de l'Égypte». Dette resultatet av Napoleons felttog kan studeres på museet i form av både to bokbind, i sin tid eid av kong Karl Johan, og en rekke grafiske blad. Disse bokverkene er fulle av billedskildringer av Egypts landskap og ruiner og har øvd enorm innflytelse på ettertidens forståelse av landet og dets arv. Kuratorene

1539267920-zm1li.indd 94 2018-10-11 16:25

FOTO: JIMMY LINDS

Mari Lending, Tim Anstey og Eirik Arff Gulseth Bøhn, alle fra Arkitekthøgskolen, kaller det over tyve bind sterke Egypt-biblioteket «et av verdens mest monumentale bokverk» – så stort og tungt er det at det knapt lar seg lese i tradisjonell forstand.

HEAVY. De peker på hvordan «den faraoniske fortiden ble oppfunnet og fragmentert» gjennom de to århundrene utstillingens bidrag er hentet fra, og formuleringen fanger den blanding av fantasi og virkelighet som preger både bøkene og fenomenet for øvrig. Samtidig antyder ordene den omstridte spredningen og forflytningen av den egypiske fortiden som først koloniveldet og deretter egyptiske myndigheter selv bar ansvaret for. →

↑ **Operakunst.** I 1977 signerte kunstneren David Hockney disse verkene i forbindelse med at han laget scenografien til en britisk oppsetning av Mozart-operaen «Tryllefløyten» – med inspirasjon fra 1800-tallsstorverket «Déscription de l'Égypte».

→ **Porselenskunst.** Napoleon bestilte i 1808 et 72 tallerkener sterkt porselensservise som skulle være skilsmissegave til Joséphine, men hun takket nei. På det fantes egyptiske motiver hentet fra den da nylig utgitte boken «Voyage dans la Basse et la Haute Égypte pendant les campagnes du général Bonaparte».

FOTO: ASLAK GURHOLT

1539267920-zm1li.indd 95 2018-10-11 16:25

FOTO: ASLAK GURHOLT

↑ **Bokkunst.** Et av de utallige billedoppslagene i det gigantiske bokverket «Déscription de l'Égypte». Dette, fra 1822, forestiller pyramidene i den egyptiske oldtidshovedstaden Memfis.

Et av verdens mest monumentale bokverk» – så stort og tungt er det at det knapt lar seg lese i tradisjonell forstand

→ Nok et innslag som illustrerer at utstillingen handler om bevegelse, er modellen av den franske ingeniøren Apollinaire Lebas' løsning for å senke Luxor-obelisken som deretter, i 1836, ble reist på Place de la Concorde. Så trygg var Lebas på sin ingeniørkunst at han skal ha stått under obelisken da den ble hevet i Paris.

Også utstillingens mest omfangsrike bidrag, den nylig gjenskapte sarkofagen til farao Seti I, illustrerer forflytninger, på flere plan. Den over 2000 år gamle originalen har i snart to århundrer befunnet seg i Sir John Soane's Museum i London. Ny teknologi har altså gjort det mulig å lage en faksimile i full størrelse.

Bildene er imidlertid i klart flertall. Egypt-begeistringens tverrestetiske innflytelse illustreres også av Karl Friedrich Schinkels scenografi til Mozart-operaen «Tryllefløyten». Da den feirede tyske arkitekten utførte oppgaven for et Berlin-teater tidlig på 1800-tallet, brukte han de samtidige franske bokverkene som utgangspunkt. I Oslo er hans egyptiske fantasier å se i en rekke etsninger. Nær dem henger samtidskunstens bud på slike motiver. I 1977 var nemlig David Hockney scenograf for en britisk variant av den samme forestillingen, og også utstillingens to Hockney-malerier er påvirket av bilder fra «Description de l'Égypte».

I katalogen, som inneholder relevante tekster om alt fra egyptiske postkortmotiver til den moderne museumsbutikken, føres Egypt-bildenes popkulturelle innflytelse frem til det britiske heavybandet Iron Maiden. Omslaget til albumet «Powerslave» (1984), med sin slange og sine sfinkser, er nok et eksempel på hvordan bilder sirkulerer og virker – og nok et uimotståelig bidrag til det rike, frodige rommet for tenkning dette Egypt-prosjektet åpner opp.

— KÅRE BULIE

1539267920-zm1li.indd 96 2018-10-11 16:25